

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET LAPJA

ALAPÍTVÁ:
1862-BEN

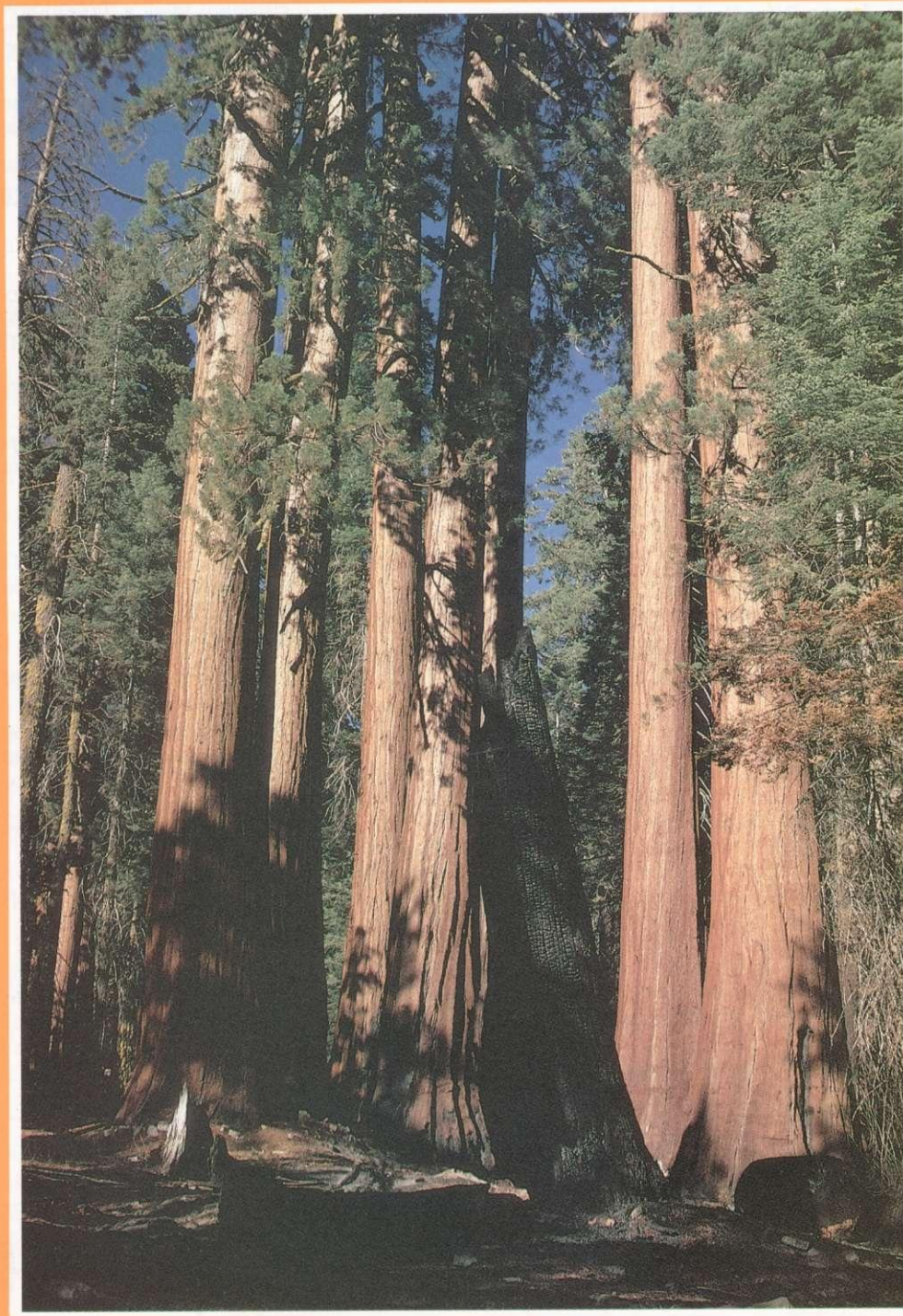
Főszerkesztő:
PÁPAI GÁBOR

1998.

NOVEMBER

CXXXIII. évfolyam

Erdészeti Lapok

Az Országos Erdészeti Egyesület
folyóirata

CXXXIII. évfolyam 11. szám
(november)

A Szerkesztőbizottság tagjai: Apatóczy István, dr. Balázs István, dr. Bartha Dénes, Gencsi Zoltán, dr. Göbölös Antal, Kertész József, Kovács Gábor, Mizik András, Pintér Ottó, Pápai Gábor, Sántha Antal, dr. Szendrői László, dr. Szikra Dezső, a bizottság elnöke, dr. Szodfridt István, Varga Béla, Vaski László

FŐSZERKESZTŐ: PÁPAI GÁBOR

TERVEZŐSZERKESZTŐ: SÁGI MARGIT

Kiadó: Országos Erdészeti Egyesület
1027 Budapest, Fő u. 68.

Felelős kiadó: Dr. Szikra Dezső

Szerkesztőség: 1027 Budapest, Fő u. 68.
Telefon/fax: 201-7737
Mobil: 06-30-715-255

Nyomdai munkák: Csathó és Társa
Nyomdaipari Kft.
Eger

Felelős vezető: Csathó Emil

A kézirat lezárva: 1998. november 2.

Terjeszti: az Országos Erdészeti Egyesület. Felvilágosítást a lappal kapcsolatban az Egyesület ad (1027 Budapest, Fő u. 68.) Megjelenik havonta.

A címlaphoz: Huszonötezer köbméter hektáronként
Fotó: Pápai Gábor

Cikkeink a szerzők személyes véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőség véleményével.

A felkérés nélkül beküldött kéziratokat és fotókat a szerkesztőség lehetőség szerint gondozza és közli.

A szerzői honoráriumok kifizetésével kapcsolatos rendelkezések miatt felhívjuk szerzőink figyelmét, hogy a cikk, fotó, grafika stb. megjelenését követően szíveskedjenek a szerkesztőséggel a nevüket, lakcímüket, születési dátumukat, adószámukat (azonosítójelüket), és a nyugdíjasoknál a törzsszámot is közölni.

A beérkezett adatok alapján kötött felhasználási szerződést követően negyedévenként utaljuk ki a honoráriumokat.

A fentiek 1997. januártól érvényesek!

TARTALOM

ERDÉSZETI POLITIKA

Dr. Somkuti Elemér: Politikamentes megfontolások az igényes erdőgazdálkodás, fatermesztés fennmaradása, fenntartása mellett	333
Asztalos István: (Tév)útközben	334
Reményfy László: Nyereségérdekeltség vagy kötelességtudat?	335

ERDÉSZETI KUTATÁS

Dr. Marjai Zoltán: Az erdészeti maggazdálkodás kapcsolati rendszere, működési mechanizmusa	336
Magyar Lajos – Berényi Gyula – Balsay Zsolt: Egy elfelejtett fafaj: a törökmogyoró	342

TERMÉSZETVÉDELEM

Gera Pál: A vidrákért közösen:	344
Dr. Bartha Dénes: Veszélyeztetett erdőtársulásaink X. (Törmeléklejtő-erdők)	345

ERDŐKERÜLŐBEN

Pápai Gábor: Az óriások földjén (7) – A 2000 éves fák erdejében	346
Dr. Szikra Dezső: A szabadok országában (6) – Vidékfejlesztési program Khao Kho-ban	348
Muth Endre–Pápai Gábor: Tanulmányút Horvátországban	350
A szlavóniai tölgyekről (Magyar Erdész XI. évf. 1911 – részletek)	352
Dr. Mátyás Csaba: A pannon térség őserdeinek utolsó tanúi a szlavóniai tölgyesek	353
Dr. Tóth János: Néhány kis történet a viperáról	355
Csizmadia Sándor: Sorsfordulók Őrsvezér várának völgyében	357
Molnár Sándor: Tisztelgés Török Béla emléke előtt	357
Czuczor Ferenc: A Duna védelmében	357
AZ ÉV FÁJA	359
EGYESÜLETI HÍREK	359

CONTENTS

Dr. Somkuti Elemér: Some non-political considerations on forest management	333
Dr. Marjai Zoltán: System of linkages of forest seed management	336
Magyar-Berényi-Balsay: Turkish hazel (Corylus colurna)	342

INHALT

Dr. Somkuti Elemér: Einige unpolitische Vorbedachte in der Waldwirtschaft	333
Dr. Marjai Zoltán: Das Beziehungensystem der forstlichen Kernwirtschaft	336
Magyar-Berényi-Balsay: Die Baumhasel (Corylus colurna)	342

A törökmogyoróról szóló írás (342. oldal) színes nyomásának lehetőségét, mely egyben a lap fejlesztését szolgálja, a VADEX Rt. támogatta.

DR. SOMKUTI ELEMÉR

Politikamentes meggondolások az igényes erdőgazdálkodás, fatermesztés fennmaradása, fenntartása mellett

A magyar erdészet és erdeink jövőjét érintő, befolyásoló szakmai megnyilvánulások között egyre nyomatékosabb igényként kap hangot:

- fel kell vállalni az állami erdészet gazdaságilag eredményes (zárójelben említjük: az *rt.-jelleghez igazodó*, évente csakis nyereséggel végződő, a veszteséges gazdálkodást nem elfogadó) működését;
- amit egyes egyének vagy alacsonyabb szinten szerveződött közösségek (a szakképzettségre vonatkozó igény fel sem merül) képesek megvalósítani, azt nem szabad magasabb szinten szerveződött társulásra átruházni;
- olyan (gazdálkodó erdészeti) szervezetre van szükség, amely képes a *piaci változó feltételekhez rugalmasan alkalmazkodni* e mellett a *piaci helyzet függvényében* (szerző szerint: *nem lebecsülendő körlát*) a többcélú erdőgazdálkodás *sürgős* (nem pedig a belterjes, a minőségi követelmények alapján felmerülő) feladatainak teljesítésére.

A *bevételi és kiadási* oldal ilyen körülmények között – nem biológiai, hanem *pénzügyi szemléletű* – szembeállításával, az erdőgazdálkodás és az erdőgazdálkodók tekintetében, csak a legutóbbi évtizedekben szembesültünk idehaza. Az e törekvések mögé képzelt, jóindulatúan képelt, korszerűsítési és hatékonyságjavító, takarékosabb gazdálkodást eredményező elgondolások valójában jóvátehetetlen módon gázolnak bele az erdőgazdálkodás szakszerűségébe, a 10 éves üzemtervek szakmai megalapozásának eddigi gyakorlatába, elefánt módjára tiporva szét a *termőhelyi jóságra, erdőtípusokra, adottságokra*, az egyes fafajok tulajdonságai ismeretére tervezett telepítési és nevelési előírások érvényesítésének *elsődleges szempontú* kezelését.

Számunkra úgy tűnik, hogy sok szaktársunk előtt nem tudatosult eléggé, az erdőterület tervezési egység szerepének labilissá tétele, az üzemtervezés gyakorlatának *szaknácádó vállalkozókra* bízása, a tulajdonos vagy gazdálkodó fogalmazta elgondolásoknak, követelményeknek üzemtervi előírásokba foglalása, a gazdálkodás egészének minőségi átalakulását, romlását is maga után vonja, vonhatja.

A korábbi gyakorlat, mint jól ismert, a *gazdálkodótól független* szervezetre, az Erdőrendezési Szolgálat szervezeteire bízta a tudományosan megalapozott, *naturális erdő-*

részleti jellemzőkre épített üzemtervek összeállítását, amelyhez a területen gazdálkodó képviselője csak észrevételeket tehetett. A gazdálkodás keretében viszont arra kellett törekedjen, hogy az erdőrendezés által üzemtervekbe foglalt célkitűzéseket a lehető legtakarékosabban, maximális szakszerűség betartásával hajtsa végre, nem sértve a *tartamos gazdálkodási érdeket*.

Az *Európa Unió országai* közé való csatlakozásunk *globalizációs követelményei* az erdőgazdálkodás tekintetében azt jelentik, hogy a gazdálkodás természet- és környezetkímélő legyen. Kellő erdőn belüli feltártság járuljon hozzá az erdőtüzek oltását végzők és a különböző munkagépek, szállító járművek közlekedéséhez. Szabályként lehet kezelni azt a követelményt is, hogy ne vásároljon az ország olyan származási helyű faanyagot, ahol az az erdőpusztítás, az erdőfelégetés kapcsán lett felkészítve.

Az elmúlt fél évszázadot tekintve kézenfekvő, hogy erdészeti vonatkozásban az egyik legnagyobb jelentőségű eredményünk az alacsony erdőszűltség számottevő növelése, a lábon álló élőfakészletnek több mint a megkétszerezése. Nem sokat tévedünk, ha azt hangsúlyozzuk, hogy az erdőterület 25-27%-ig való továbbnövelése hosszú évekre feladat adó fontos *közügyünk, nemzeti ügy*, mivel az ország egész lakosságának egészsége, emberhez méltó környezeti feltételei, a holnap mezőgazdasága is függ attól, hogy az *állam* milyen szerepet fog a továbbiakban magára vállalni, a maradványelvet messze meghaladóan, a magánszektor pénzügyi támogatására korlátozódáson túlmenően. Az állami erdőgazdálkodást végző vállalatok végre meg kellene kapják a lehetőséget a földvásárlásra, állami tulajdonú új erdők létrehozására. Az állami feladatot aligha lehet csupán a költségviselő szerepkörére korlátozni. A 300 ezer új erdőtulajdonos pillanatnyi elvárásaihoz, lehetőségeihez igazodva, gazdasági hasznot, profitot eredményező sikeres erdőtelepítést, a mai, még csak alakulóban lévő magánszervezeti társulási formák láttán, jóindulattal is 1-2 évtized előkészület után lehet remélni, különösen évi 20 ezer ha nagyságrend mellett.

Az *ERTI és a Soproni Egyetem* – nemzetközi kapcsolatait hasznosító – tudományos tevékenységével célszerű olyan nemesített klónültetvények létrehozásának elindítása, amelyek 20 m³/ha/év növedék fölötti termelékenységűek, a hazai faszükséget kielégítésében kap szerepet.

Riasztó hírek a Himalája erdeiről

Erdészek, természetvédők, az Ázsiai Fejlesztési Bank és a Világbank riadóztatja híveit, mert a nepáli kormány monopóliumi jogokkal ruházta fel a Himalája erdeinek kiaknázásával foglalkozó Nepáli Faanyag Részvénytársaságot (NFRt). Korábban az iskolások azt skandálták: „Zöld erdők adják Nepál gazdagságát”. Ez most úgy módosult, hogy „Zöld erdők adják a NFRt gazdagságát”. Több korábbi kormánytisztviselő a rendelkezésben a törvények durva megsértését látja.

(Forests, Trees and People Newsletter No. 36/37. Ref.: Szemerey Tamásné Szontágh Rita)

ASZTALOS ISTVÁN

(Tév)útközben

Nemrégiben egy szakmai bemutató kapcsán fiatal, néhány éve végzett, valamint az őket kísérő, már a tapasztaltabb korosztályhoz tartozó erdőmérnök kollégákkal volt módomban egy kellemes napot eltölteni a Felső-Tisza hullámterei és a Beregi tájegység környékén.

A bemutató során állami erdőben természetsszerű felújítást, valamint magántulajdonú területen végzett erdőtelepítések tekintettünk meg. A telepítések között őshonos fafaj – fehér nyár, kocsányos tölgy –, nem őshonos fekete dió, valamint nemes nyár faültetvény egyaránt megtalálható, az egyik hullámtéri bemutatóhelyen egymáshoz igen közel, egyazon termőhelyen.

Módunk volt tehát sok egyéb szakmai kérdés megvitatása mellett ezen fafajok termesztésének gazdaságossági, valamint a hely szelleme – felső-tiszai hullámtér – okán a fajmegválasztás ökológiai szempontjait is felvetni.

A rendezvényt szervező erdőfelügyelő kolléga bevezetőjében kitért az Erdészeti Szolgálat Debreceni Igazgatósága álláspontjára a térségi erdőtelepítések fajajpolitikájával kapcsolatban. E szerint a Szatmár-Beregi Tájvédelmi körzet, valamint a Felső-Tisza és mellékfolyóinak hullámtérén általában nem támogatott a nem őshonos fafajok telepítése. Mindez 1996 ősze óta gyakorolt, tehát működéséről, fogadtatásáról két éves tapasztalattal rendelkezünk, mely egyébként alapvetően pozitív.

E sorok frója, mint a térségi erdőtelepítési pályázatok egyik készítője, elmondta: a magántulajdonosok a vártnál könnyebb szívvel vették tudomásul, hogy hullámtéri, valamint a tájvédelmi körzetbe tartozó területeken faültetvényeket állami pénzből nem hozhatnak létre.

Saját erőből sem szándékoznak ezt megtenni, ugyanakkor az őshonos fehér nyár, fekete nyár, kocsányos tölgy és

elegyfa fajok telepítését változatlan elszántsággal folytatják. Megértik a természetsszerű erdőgazdálkodással kapcsolatos érveket, hogy a hullámtereken ökológiai folyosót kell létrehozni, érzik, hogy az erdőgazdálkodás ezeken a területeken nem csupán fatermesztést jelent.

Számomra rendkívül elgondolkodtatóak voltak a fentiekkel kapcsolatban – egyébként színvonalasan – megfogalmazódott vélemények. Tanult kollégáim többsége a fajajmegválasztási irányelvek kapcsán az ökonómiai érveket hangsúlyozta, kifogásolva, hogy a legkiválóbb termőhelyeknek számító hullámtereken miért nem kívánatos fafaj a nemes nyár. A „luxus az ilyen termőhelyen nem nemes nyarat telepíteni” elvrendszer elemei kerültek ismertetésre (fatömeg, választék, értékesíthetőség, átlagár stb.).

Folytatva a bemutatót, makkrakással végrehajtott kocsányos tölgy magánerdő telepítéseket láttunk immár hullámtéren kívül, majd a program következő állomása egy beregi gyertyános-kocsányos tölgyes természetsszerű felújításának megtekintése volt állami területen.

Természetes újulat + aláteljesítés makkrakással. Kitűnően végrehajtott munka, nagy töszám, változatos elegyfajok, mintha nem is az Alföldön lennénk.

Növedék trendek az európai erdőkben

A Berlinben megjelentetett, H. Spiecker, K. Mielikäinen, M. Köhl és J.P. Skovsgaard szerkesztésében készített könyv 12 országból gyűjtött felmérésekre és hosszú lejárátú kísérleti területek adataira alapozza megállapításait. Az egyes országok részjelentéseiből a szerzők a következő, minket is érdeklő, általánosítható megállapításokat szűrik le: az erdők növedéke az elmúlt évtizedben emelkedett, csupán kevés helyről jeleztek csökkenést. Érdekes lehet megismernünk az utóbbiak okait. Csökkenést tapasztaltak a Kola-félszigeten (Oroszország), valamint Finnország és Portugália erdeiben. Az oroszországi növedékcsökkenést a Kola-félszigeten működő nikkelkohászati üzem légszennyeződésének tulajdonítják, ez jelentősen emelte kén-dioxid kibocsátását és növelte a nikkel és rézüledékek lerakódását. Ezek nagy kiterjedésben erdőpusztulást okoztak. Ez a hatás érvényesült Finnországban, a Kola-félszigettől 100 km-en belül fekvő erdőkben is. A portugáliai erdőpusztulás és növedék-visszaesés okozója a megszokottól eltérő, szárazabb időjárás, ez elsősorban az eukaliptuszültetvényekre mutatkozott károsnak.

Ami a növedék (nem egyszer 100%-os) emelkedését illeti, ezt a következő okokkal magyarázzák. Az Európa-szerte divatos erdei avargyűjtést megszüntették. A másik ok a javuló erdőnevelésben rejlik, de ehhez még hozzá lehet venni az élőfakészlet becslésének javuló pontosságát, az alaposabb, pontosabb fatermési táblák szerkesztését is. Végül fokozza az erdők növedékét az atmoszféra korábbihoz képest megnövekedett CO₂-tartalma és a nitrogénüledékek fokozódása.

Ezt az általános tendenciát helyileg megzavarják az erdőpusztulások, rendkívüli aszályok, rovarkárosítók elhatalmasodása, lombvesztéssel járó károsodások.

Az ismertetett könyv hasznos olvasmány erdőrendezési és erdő-ökonómiai kérdésekkel foglalkozó szakemberek számára.

(A Forestry 1998/2. számában J. Evans által készített ismertetés alapján bemutatta: dr. Szodfridt István)

Azután felvetődik az idei hernyórágás kérdése, mely a Beregben szórványosan, Szatmárban helyenként egész állományrészekben tarrágást okozott. Jelentős a kár, s rengeteg a petecsomó, félő, hogy ez jövőre újra megismétlődik. A védekezés lehetőségeit elemezve az érintettek a DECIS rovarölő szer alkalmazásában látták a megoldást, ami – mint tudjuk – nemcsak a lombrágó hernyók számára jelent halálbiztos, mondhatni végső megoldást. Egyéb lehetőségeket firtatva megállapítást nyert, hogy ilyenek – legalábbis a jelenlevők többsége számára – nem igazán léteznek. A környezetkímélő kitinszintézis gátló és bakteriológiai készítményekkel szemben alkalmazási nehézségekre történt hivatkozás, például, hogy csak a hernyó L₁, L₂-stádiumában igazán hatásosak. Viszont kérdés még az is, hogy ebben az időszakban nem esik-e az eső, nem fúj-e a szél, nincs-e más dolga a pilótának stb., szemben a DECIS-sel, ami bármikor bármit leseper.

Elhangzott ugyan néhány bátortalan felvetés, hogy ti. nem igazán szalonképes ökológiai szempontból ez a módszer az EU-csatlakozás küszöbén, a fatermesztési szempontok azonban elhomályosították a környezetvédelmi aggályokat.

Őszintén szólva vártam, hogy legalább az ifjúság részéről kicsit környezetbarátabbak a kollégák, de ahogy az előző bemutatóhelyen a hullámtéri őshonos fajok alkalmazása mellett, úgy itt a tölgyesek gazdag rovarvilágának védelmében sem emelték fel szavukat.

Lassan halványuló emlékeimben úgy él, hogy mi, mai negyvenesek, pályánk kezdetén még nem voltunk ennyire

technokraták. (Akkoriban az EFE oktatási szellemiségében az erdő mint legmagasabb rendű életközösség hangsúlyozása forszkérésnek számított.)

Idővel persze zömében azzá váltunk: gépészekké, vegyszeres gyomirtókká, aprítékledarálókká, fűrészüzemi rekonstruktorokká, termelési rendszerekben költség-haszon elemzésekben gondolkodókká, hiszen az elvárásoknak – ugye tudjuk – meg kellett felelni. Voltak persze, akik letértek a szakma főcsapásáról és nemzeti parkokhoz, oktatási, tudományos stb. munkahelyekre tévedtek. Közülük sokan ma úgy érezhetik, hogy barikád húzódik köztük és egykori barátaik, kollégáik, évfolyamtársaik között. Ez a barikád a rendszerváltást követően épült fel és egyre épül, mely a környezetvédők egyre népesebb tábora, köztük a hivatásos ökológusok, biológusok és az erdésztiársadalom között húzódik. A felidézett szakmai bemutatók tapasztalatai a kialakult helyzettel kapcsolatban számomra szolgálnak némi magyarázattal...

Ennek a konfliktusnak egyes állomásai nem, pillanatnyi eredményei annál érdekesebbek. Mára terjedőben van egy olyan közvélekedés, mely szerint az ökológiai szemléletű erdőgazdálkodás programját az erdészekkel szemben, azok ellenállását leküzdve kell megvalósítani. Magyarán: az erdőt mint a legmagasabb rendű életközösséget az erdészekről kell leginkább megóvni.

Méltatlan és roppant megalázó helyzet ez számunkra, nemrégiben újjá választott egyesületi vezéreink számára (is), viszont nemes feladatnak ígérkezne a kivezető megtalálása ebből a karanténból.

Nyereségérdekeltség vagy kötelességtudat?

Részletes tanulmányt olvastunk a lap július-augusztusi számában az állami erdőgazdálkodás jövőjéről Gerely Ferenc tollából.

A tartósan állami tulajdonban maradó erdővagyon kétféleképpen kezelhetjük. A szerző részletesen ismerteti a gazdasági társaság keretében való kezelés előnyeit, és ezt tartja a megfelelő megoldásnak. A másik lehetőséget, hogy költségvetési szervezet keretében kezeljük, röviden azzal veti el, hogy „...az állam ennek terheit viselni ma nem képes.” (Kiemelés tőlem.)

A magamfajta, kevésbé tájékozott olvasó előtt azonban nem egészen világos, hogy ez utóbbi megoldás milyen terheket róna az államkasszára, amit az „nem képes viselni”.

Az erdőket most kezelő részvénytársaságok a jelek szerint összességükben nyereségesek. Egy más kezelési forma ezzel szemben miért lenne veszteséges? Miért róna nagyobb terhet az államra?

Kevesebb lenne a bevétele, mert olcsóbban adná el a fát, kevesebb pénzért kínálná a vadászati lehetőséget? Kevesebb lenne az állami vagyonvesztéssel, a vagyon felélésével járó privatizációs bevétele?

Több lenne a kiadása, mert sok pénz kellene az igazgatósági és felügyelőbizottsági tiszteletdíjakra? A vezetők végigturistáskodnák a földgolyót, a repülőgépeknek nem is a túrista-, hanem a „biznisz”-osz-

tályán utazva? Sok elegáns nyugati terepjáró autó várakozna az irodák és az alig kihasznált vadász kastélyok előtt?

De komolyra fordítva a szót, az állami erdőknek az erdőtörvény szerint az eredményes gazdálkodáson túl még sokféleképpen kell a közjót szolgálniuk. Az erdőknek ezeket a pénzben aligha kifejezhető szolgáltatásait a kezelőknek nem annyira nyereségérdekeltségből, hanem – hangozzék bár furcsán – kötelességtudatból kell teljesíteniük. Bizonyára akadnának olyan szakemberek, akik ha másért nem is, de egzisztenciális érdekükből teljesítenék a tulajdonos által támasztott követelményeket.

Természetesen, ha nem nyereségérdekelt rendszerben dolgozunk, abból ne következzen, hogy pazarlóan lehet gazdálkodni, hanem a képződő szerény nyereséget az erdők fejlesztésére, bővítésére, a közjóléti szolgáltatások javítására kell fordítani, divatos szóval „visszaforgatni” az erdőgazdálkodásba.

Koránt sincs szándékomban kétségbevonni tehát a szerző által ecsetelt megannyi előnyét a nyereségérdekelt kezelési módnak, de aggódom, hogy ha a politikusaink mégsem e mellett döntenek, mik is lennének azok az óriási terhek, amelyeket az állam viselni kényszerülne. Szívesen megismerkednék ezek részleteivel is a lap hasábjain.

Reményfy László